

Viini deklaratsioon ja tegevuskava

Vastu võetud Viinis,
ÜRO inimõiguste maailmakonverentsil
25. juunil 1993. aastal

PEATÜKID	§
I	(1-39)
II	
A. Inimõiguste valdkonna parem koordineerimine ÜRO süsteemis	(1-8)
Ressursid	(9-12)
ÜRO Inimõiguste Keskus	(13-16)
ÜRO inimõiguste mehhanismi kohandamine ja tugevdamine, sealhulgas ÜRO inimõiguste ülemvoliniku ametikoha loomise küsimus	(17-18)
B. Võrdsus, väarikus ja sallivus	
1. Rassism, rassiline diskrimineerimine, ksenofoobia ja sallimatuse muud vormid	(19-24)
2. Rahvus- või etniliste, usuliste ja keeleliste vähemuste hulka kuuluvad isikud	(25-27)
Põlisrahvad	(28-32)
Võõrtöötajad	(33-35)
3. Naiste võrdne staatus ja inimõigused	(36-44)
4. Lapse õigused	(45-53)
5. Kaitse piinamise eest	(54-61)
Sunnitud kadumised	(62)
6. Puuetega inimeste õigused	(63-65)
C. Inimõigustealane koostöö, areng ja inimõiguste tugevdamine	(66-77)
D. Inimõiguste haridus	(78-82)
E. Rakendamine ja järelevalve meetodid	(83-98)
F. Inimõiguste maailmakonverentsi järelmeetmed	(99-100)

Inimõiguste maailmakonverents,

arvestades, et inimõiguste edendamine ja kaitse on rahvusvahelise üldsuse jaoks prioriteet ning et konverents loob ainulaadse võimaluse rahvusvahelise inimõiguste süsteemi ja inimõiguste kaitse mehhanismi põhjalikuks analüüsimiseks, et tõhustada ja seeläbi edendada nende õiguste täielikumat järgimist õiglasel ja tasakaalustatud viisil;

tunnistades ja kinnitades, et kõik inimõigused tulevad inimesele omasest väärikusest ja väärtusest ning et inimene on inimõiguste ja põhivabaduste keskne objekt ning seega peaks ta olema nende peamine kasusaaja ning osalema aktiivselt nende õiguste ja vabaduste teostamisel;

veel kord kinnitades oma pühendumust Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) põhikirjas ja inimõiguste ülddeklaratsioonis sisalduvatele eesmärkidele ja põhimõtetele;

veel kord kinnitades ÜRO põhikirja artiklis 56 sisalduvat kohustust tegutseda ühiselt ja eraldi, pöörates piisavat tähelepanu tulemusliku rahvusvahelise koostöö arendamisele, et saavutada artiklis 55 sätestatud eesmärgid, sealhulgas kõigi inimeste inimõiguste ja põhivabaduste üldine austamine ja järgimine;

rõhutades kõigi riikide vastutust kooskõlas ÜRO põhikirjaga arendada ja soodustada kõigi inimeste inimõiguste ja põhivabaduste austamist, tegemata vahet rassi, soo, keele või usu alusel;

meenutades ÜRO põhikirja preambulit, eelkõige kindlat otsust kinnitada veel kord usku põhilistesse inimõigustesse, inimese väärikusse ja väärtusesse ning meeste ja naiste ning suur- ja väikerahvaste võrdsesse õigustesse;

meenutades ühtlasi ÜRO põhikirja preambulis väljendatud kindlat otsust sästa järeltulevaid põlvkondadele; luua tingimused, milles saab valitseda õiglus ning on võimalik täita lepingutest ja muudest rahvusvahelise õiguse allikatest tulenevaid kohustusi; aidata kaasa sotsiaalsele progressile ja elatustaseme parandamisele suurema vabaduse tingimustes; arendada sallivust ja heanaaberlikkust; kasutada rahvusvahelisi mehhanisme kõigi rahvaste majandusliku ja sotsiaalse arengu soodustamiseks;

rõhutades, et inimõiguste ülddeklaratsioon, mis kujutab endast kõigi rahvaste ja riikide püüdluste ühist mõõdupuud, on ÜRO-le inspiratsiooniallikaks ja aluseks olemasolevates rahvusvahelistes inimõiguste instrumentides, eelkõige kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelises paktis ning majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste rahvusvahelises paktis sisalduvate standardite kehtestamisel ja täiustamisel;

arvestades rahvusvahelisel areenil aset leidvaid suuri muutusi ja kõigi rahvaste püüdlusi rahvusvahelise korra poole, mis rajaneb ÜRO põhikirjas sätestatud põhimõtetel, sealhulgas kõigi inimeste inimõiguste ja põhivabaduste, rahvaste võrdsuse õiguste ja enesemääramise põhimõtte, rahu, demokraatia, õigluse, võrdsuse, õigusriikluse, pluralismi, arengu, parema elatustaseme ja solidaarsuse austamise edendamisel ja soodustamisel;

olles sügavalt mures mitmesuguste diskrimineerimise ja vägivalda vormide pärast, millega naised kogu maailmas endiselt kokku puutuvad;

tunnistades, et ÜRO tegevus inimõiguste valdkonnas tuleks muuta ratsionaalsemaks ja tõhusamaks, tugevdamaks ÜRO mehhanismi selles valdkonnas ja edendamaks eesmärki saavutada rahvusvaheliste inimõigusstandardite järgimise üldine austamine;

olles arvesse võtnud Tunise, San José ja Bangkoki kolmel piirkondlikul kohtumisel vastu võetud deklaratsioone ning valitsuste antud panust, samuti pidades meeles valitsustevaheliste organisatsioonide ja vabaühenduste tehtud ettepanekuid ning sõltumatute ekspertide poolt inimõiguste maailmakonverentsi ettevalmistusprotsessis koostatud uuringuid;

tervitades rahvusvahelist maailma põlisrahvaste aastat 1993 kui veelkordset kinnitust rahvusvahelise üldsuse pühendumuse kohta tagada põlisrahvastele kõigi inimõiguste ja põhivabaduste teostamine ning austada nende kultuuride ja identiteetide väärtust ja mitmekesisust;

tunnistades samuti, et rahvusvaheline üldsus peaks töötama välja viisid ja vahendid, et kõrvaldada senised takistused kõigi inimõiguste täielikul teostamisel ja vastata sellega seotud väljakutsetele, et vältida neist tulenevat inimõiguste rikkumiste jätkumist kogu maailmas;

tuginedes meie ajastu vaimule ja meie aja realiteetidele, mis kutsuvad maailma rahvaid ja kõiki ÜRO liikmesriike üles pühendama end taas ülemaailm-

sele ülesandele edendada ja kaitsta kõiki inimõigusi ja põhivabadusi, et kindlustada nende õiguste täielik ja üldine teostamine;

olles kindlalt otsustanud teha uusi edusamme rahvusvahelise üldsuse pühendumuses, et saavutada inimõigustealaste pürgimuste oluline edenemine, püüeldes kindlamalt ja järjepidevamalt rahvusvahelise koostöö ja solidaarsuse poole,

võtab pidulikult vastu Viini deklaratsiooni ja tegevuskava.

I

1. Inimõiguste maailmakonverents kinnitab veel kord kõigi riikide siirast pühendumust täita oma kohustust edendada kõigi inimeste inimõiguste ja põhivabaduste üldist austamist, järgimist ja kaitset vastavalt ÜRO põhikirjale, muudele inimõiguste instrumentidele ja rahvusvahelisele õigusele. Nende õiguste ja vabaduste universaalne olemus on väljaspool kahtlust.

Sellest lähtuvalt on vaja ÜRO eesmärkide täielikuks täitmiseks tõhustada inimõiguste valdkonnas tehtavat rahvusvahelist koostööd.

Inimõigused ja põhivabadused on kõigi inimeste sünnipärane õigus; nende kaitse ja edendamine on valitsuste tähtsaim kohustus.

2. Kõigil rahvastel on enesemääramise õigus. Selle õiguse alusel määravad nad vabalt oma poliitilise staatuse ning arendavad vabalt oma majandust, ühiskonda ja kultuuri.

Võttes arvesse koloniaalvõimu või võõrvõimu domineerimise ja okupatsiooni muude vormide all elavate rahvaste erilist olukorda, tunnistab inimõiguste maailmakonverents rahvaste õigust võtta mis tahes legitiimseid meetmeid vastavalt ÜRO põhikirjale oma võõrandamatu enesemääramisõiguse teostamiseks. Inimõiguste maailmakonverents käsitleb enesemääramisõiguse keelamist inimõiguste rikkumisenä ja rõhutab selle õiguse tõhusa teostamise tähtsust.

Vastavalt deklaratsioonile rahvusvahelise õiguse põhimõtete kohta, mis puudutavad sõbralikke suhteid ja koostööd riikide vahel vastavalt ÜRO põhikirjale, ei tohi seda tõlgendada niisuguse tegevuse heakskiitmise või soodustamisena, mis lõhuks või kahjustaks täielikult või osaliselt suveräänse ja iseseisva riigi territoriaalset tervikkust või poliitilist ühtsust, kui riik järgib rahvaste võrdsete õiguste ja enesemääramise põhimõtet ja tal on seega valitsus, mis esindab kogu sellele territooriumile kuuluvat rahvast ilma igasuguse vahetegemiseta.

3. Võõrvõimu okupatsiooni all elavate rahvaste suhtes tuleks võtta tõhusad rahvusvahelised meetmed, et tagada ja jälgida inimõigusstandardite rakendamist, ning nende inimõiguste rikkumise ärahoidmiseks tuleks tagada tõhus õiguskaitse vastavalt inimõigusnormidele ja rahvusvahelisele õigusele, eelkõige tsiviilisikute sõjaaegse kaitse 12. augusti 1949 Genfi (IV) konventsioonile, ja muudele kohaldatavatele humanitaarõiguse normidele.

4. Kõigi inimõiguste ja põhivabaduste edendamist ja kaitset tuleb pidada ÜRO prioriteetseks ülesandeks vastavalt selle eesmärkidele ja põhimõtetele ning eelkõige eesmärgile teha rahvusvahelist koostööd. Võttes arvesse neid eesmärke ja põhimõtteid, on kõigi inimõiguste edendamine ja kaitse rahvusvahelise üldsuse õigustatud mure. Seetõttu peaksid inimõigustega seotud organid ja eriasutused tõhustama veelgi oma tegevuse koordineerimist, lähtudes rahvusvaheliste inimõiguste instrumentide järjepidevast ja objektiivsest kohaldamisest.

5. Kõik inimõigused on universaalsed, jagamatud ning vastastikuses sõltuvuses ja omavahel seotud. Rahvusvaheline üldsus peab käsitlema inimõigusi kogu maailmas õiglasel ja võrdsel viisil, samadel alustel ning sama rõhuasetusega. Kuigi silmas tuleb pidada riiklikke ja piirkondlikke eripärasid ning erinevat ajaloolist, kultuurilist ja usulist tausta, on riigid kohustatud olenemata nende poliitilisest, majanduslikust ja kultuurilisest süsteemist edendama ja kaitsma kõiki inimõigusi ja põhivabadusi.

6. ÜRO jõupingutused kõigi inimeste inimõiguste ja põhivabaduste üldise austamise ja järgimise nimel aitavad kaasa stabiilsuse ja heaolu saavutamisele, mis on vajalik rahulikeks ja sõbralikeks suheteks rahvaste vahel, samuti parematele rahu- ja julgeolekutingimustele ning sotsiaalsele ja majanduslikule arengule kooskõlas ÜRO põhikirjaga.

7. Inimõigusi tuleks edendada ja kaitsta kooskõlas ÜRO põhikirja eesmärkide ja põhimõtete ning rahvusvahelise õigusega.

8. Demokraatia, areng ning inimõiguste ja põhivabaduste austamine on vastastikuses sõltuvuses ning tugevdavad üksteist. Demokraatia põhineb rahva vabalt väljendatud tahtel määrata omaenda poliitilised, majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised süsteemid ning rahva täielikul osalemisel ühiskonnaelus kõigis aspektides. Eeltoodust lähtuvalt peaks inimõiguste ja põhivabaduste kaitse ja edendamine riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil olema universaalne ja seda tuleks teostada tingimusteta. Rahvusvaheline üldsus peaks toetama demokraatia, arengu ning inimõiguste ja põhivabaduste austamise tugevdamist ja edendamist kogu maailmas.

9. Inimõiguste maailmakonverents kinnitab veel kord, et rahvusvaheline üldsus peaks toetama demokratiseerimisprotsessile ja majandusreformidele pühendunud vähim arenenud riike, millest paljud asuvad Aafrikas, et nende üleminek demokraatiale ja majanduslikule arengule oleks edukas.

10. Inimõiguste maailmakonverents rõhutab veel kord, et arenguõiguse deklaratsioonis sätestatud õigus arengule on universaalne ja võõrandamatu ning põhiliste inimõiguste lahutamatu osa.

Nagu on sätestatud arenguõiguse deklaratsioonis, on inimene arengu keskne objekt.

Ehkki areng hõlbustab kõigi inimõiguste teostamist, ei tohi tugineda arengu puudumisele rahvusvahelisel tunnustatud inimõiguste piiramise õigustamiseks.

Riigid peaksid arengu tagamiseks ja selle takistuste kõrvaldamiseks tegema omavahel koostööd. Rahvusvaheline üldsus peaks arenguõiguse teostamiseks ja arengu takistuste kõrvaldamiseks edendama tõhusat rahvusvahelist koostööd.

Arenguõiguse rakendamise kestev edenemine nõuab tõhusat arengupoliitikat riiklikul tasandil, aga ka õiglasel majandussuhtel ja soodsat majanduskeskkonda rahvusvahelisel tasandil.

11. Arenguõigust tuleks teostada nii, et praeguse põlvkonna ja tulevaste põlvkondade arengu ja keskkonnaga seotud vajadused oleksid õiglaselt tagatud. Inimõiguste maailmakonverents tunnistab, et toksiliste ja ohtlike ainete ning jäätmete ebaseaduslik ladestamine võib potentsiaalselt tõsiselt ohustada kõigi

inimeste inimõigust elule ja tervisele.

Seetõttu kutsub inimõiguste maailmakonverents kõiki riike üles liituma olemasolevate konventsioonidega, mis käsitlevad toksiliste ja ohtlike toodete ja jäätmete ladestamist, ning neid jõuliselt rakendama ja tegema ebaseadusliku ladestamise ärahoidmiseks koostööd.

Igaühel on õigus saada kasu teaduse progressist ja selle rakendustest. Inimõiguste maailmakonverents nendib, et teatud saavutustel, eeskätt biomeditsiini ja eluteaduste, aga ka infotehnoloogia valdkonnas, võivad olla potentsiaalselt kahjulikud tagajärjed üksikisiku puutumatusel, väärrikusele ja inimõigustele, ning kutsub üles tegema rahvusvahelist koostööd, et tagada inimõiguste ja inimväärkuse täielik austamine selles üleüldist muret tekitavas valdkonnas.

12. Inimõiguste maailmakonverents kutsub rahvusvahelist üldsust üles tegema igakülgeid jõupingutusi, et aidata leevendada arengumaade välisvõlakooormust, toetamaks nende riikide valitsuste jõupingutusi oma rahva majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste täieliku teostamise nimel.

13. On vaja, et riigid ja rahvusvahelised organisatsioonid koostöös vabaühendustega loovad soodsad tingimused riiklikul, piirkondlikul ja rahvusvahelisel tasandil, et tagada inimõiguste täielik ja tõhus teostamine. Riigid peaksid täielikult kõrvaldama kõik inimõiguste rikkumised ja nende põhjused, samuti takistused nende õiguste teostamisel.

14. Laialt levinud äärmine vaesus takistab inimõiguste täielikku ja tõhusat teostamist; selle viivitamatut leevendamist ja lõplik kaotamine peavad

jääma rahvusvahelise üldsuse kõrgeks prioriteediks.

15. Inimõiguste ja põhivabaduste austamine ilma igasuguse vahetegemiseta on inimõigusi käsitleva rahvusvahelise õiguse põhireegel. Rassismi ja rassilise diskrimineerimise, ksenofoobia ja nendega seotud sallimatuse kõigi vormide kiire ja kõikehõlmav kõrvaldamine* on rahvusvaheline konventsioon on rahvusvahelise üldsuse prioriteetne ülesanne. Valitsused peaksid võtma tõhusaid meetmeid nende tõkestamiseks ja nende vastu võitlemiseks. Grupid, institutsioonid, valitsustevahelisi organisatsioone ja vabaühendusi ning üksikisikuid kannustatakse tegema suuremaid jõupingutusi nende kurjuse ilmingute vastase tegevuse alases koostöös ja selle koordineerimisel.

16. Inimõiguste maailmakonverents tervitab apartheidide kaotamisel tehtud edusamme ja kutsub rahvusvahelist üldsust ja ÜRO süsteemi üles selles protsessis abi osutama.

Samuti taunib inimõiguste maailmakonverents jätkuvaid vägivaldaakte, mis on suunatud apartheidide rahumeelse kaotamise püüdluste õõnestamisele.

17. Terrorismi aktide, meetodite ja tavade kõik vormid ja ilmingud ning nende seos uimastikaubandusega mõnes riigis kujutavad endast tegevust, mille eesmärk on inimõiguste, põhivabaduste ja demokraatia hävitamine, territoriaalse terviklikkuse ja riikide julgeoleku ohustamine ning legitiimselt moodustatud valitsuste destabiliseerimine. Rahvusvaheline üldsus peaks astuma vajalikud sammud, et tõhustada koostööd terrorismi tõkestamiseks ja selle vastu võitlemiseks.

* rassilise diskrimineerimise kõigi vormide kõrvaldamise rahvusvaheline konventsioon (tõlk.)

18. Naiste ja tütarlaste inimõigused on universaalsete inimõiguste võõrandamatu, lahutamatu ja jagamatu osa. Naiste täielik ja võrdne osalemine poliitilises, kodaniku-, majandus-, sotsiaal- ja kultuurielus nii riiklikul, piirkondlikul kui ka rahvusvahelisel tasandil ning soolise diskrimineerimise kõigi vormide väljajuurimine on rahvusvahelise üldsuse prioriteetsete eesmärgid.

Soopõhine vägivald ning seksuaalse ahistamise ja ärakasutamise kõik vormid, sealhulgas need, mis tulenevad kultuurilistest eelarvamustest ja rahvusvahelisest inimkaubandusest, on vastuolus inimese väärikuse ja väärtusega ning tuleb kaotada. See on saavutatav õiguslike meetmete ning riikliku tegevuse ja rahvusvahelise koostöö kaudu niisugustes valdkondades nagu majandus- ja sotsiaalareng, haridus, emaduse kaitse ja tervishoid ning sotsiaalabi.

Naiste inimõigused peaksid moodustama lahutamatu osa ÜRO inimõigustealasest tegevusest, mille hulka kuulub kõigi naistega seotud inimõiguste instrumentide edendamine.

Inimõiguste maailmakonverents kannustab valitsusi, institutsioone, valitsustevahelisi organisatsioone ja vabaühendusi tegema suuremaid jõupingutusi naiste ja tütarlaste inimõiguste kaitseks ja edendamiseks.

19. Arvestades vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste edendamise ja kaitse olulisust ning seda, et nende õiguste edendamine ja kaitse toetab nimetatud isikute elukohaks olevate riikide poliitilist ja sotsiaalset stabiilsust,

kinnitab inimõiguste maailmakonverents veel kord riikide kohustust tagada, et vähemuste hulka kuuluvad isikud saavad teostada täielikult ja tõhusalt kõiki inimõigusi ja põhivabadusi ilma igasuguse diskrimineerimiseta ja seaduse ees täielikult võrdselt vastavalt rahvus- või etniliste, usuliste ja keeleliste vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste deklaratsiooniga.

Vähemuste hulka kuuluvatel isikutel on õigus nautida oma kultuuri, tunnustada ja viljelda oma usku ning kasutada oma keelt nii eraelus kui ka avalikult vabalt ja takistamatult ning ilma mis tahes vormis diskrimineerimiseta.

20. Inimõiguste maailmakonverents tunnustab põlisrahvaste loomuomast väärikust ning nende ainulaadset panust ühiskonna arengusse ja pluralismusse ning kinnitab veel kord veendunult rahvusvahelise üldsuse kindlat soovi toetada nende majanduslikku, sotsiaalset ja kultuurilist heaolu ning nende võimalusi nautida säästva arengu vilju. Riigid peaksid tagama põlisrahvaste täieliku ja vaba osalemise kõigis ühiskonnaelu aspektides ja eelkõige neid puudutavates küsimustes. Arvestades põlisrahvaste õiguste edendamise ja kaitse olulisust ning seda, et nende õiguste edendamine ja kaitse toetab nende isikute elukohaks olevate riikide poliitilist ja sotsiaalset stabiilsust, peaksid riigid vastavalt rahvusvahelisele õigusele astuma kooskõlastatud positiivseid samme, tagamaks põlisrahvaste kõigi inimõiguste ja põhivabaduste austamine võrdsuse ja mittediskrimineerimise alusel, ning tunnustama nende selgelt eristuva identiteedi, kultuuri ja ühiskonnakorralduse väärtust ja mitmekesisust.

21. Inimõiguste maailmakonverents, tervitades lapse õiguste konventsiooni varast ratifitseerimist suure hulga riikide poolt ja arvestades laste inimõiguste tunnustamist lasteteemalisel ülemaailmsel tippkohtumisel vastu võetud laste ellujäämise, kaitse ja arengu ülemaailmses deklaratsioonis ning tegevuskavas, kannustab kõiki riike seda konventsiooni 1995. aastaks ratifitseerima ja osalisriike seda tõhusalt rakendama kõigi vajalike seadusandlike, haldus- ja muude meetmete võtmise ning olemasolevate ressursside maksimaalses ulatuses eraldamise abil. Kõigis lapsi puudutavates tegevustes tuleks lähtuda eelkõige mittediskrimineerimise põhimõttest ja lapse parimast huvist, samuti tuleks lapse arvamusele anda kohane kaal. Tuleks tugevdada riiklikke ja rahvusvahelisi mehhanisme ja programme, et kaitsta lapsi, eriti tütarlapsi; hüljatud lapsi; tänavalapsi; lapsi, keda kasutatakse ära majanduslikult ja seksuaalselt, sealhulgas lasteporno, lasteprostitutsiooni või elundite müümise kaudu; lapsi, kes on haiguste, sealhulgas omandatud immuunpuudulikkuse sündroomi ohvrid; lapsipagulasi ja riigisiselt ümberasustatud lapsi; kinnipidamisasutuses olevaid lapsi; relvastatud konfliktides olevaid lapsi ning lapsi, kes on näljahäda, põua või muu hädaolukorra ohvrid. Tuleks edendada rahvusvahelist koostööd ja solidaarsust, et toetada lapse õiguste konventsiooni rakendamist, ning lapse õigused peaksid olema kogu ÜRO süsteemi hõlmava inimõigustealase tegevuse üks prioriteete.

Inimõiguste maailmakonverents rõhutab samuti, et lapse isiksuse täieliku ja harmoonilise arengu huvides peaks ta üles kasvama peres keskkonnas, mis väärrib seetõttu laiemat kaitset.

22. Erilist tähelepanu tuleb pöörata sellele, et tagatud oleks puuetega inimeste mittediskrimineerimine ning nende kõigi inimõiguste ja põhivabaduste võrdne teostamine, sealhulgas aktiivne osalemine kõigis ühiskonnaelu aspektides.

23. Inimõiguste maailmakonverents kinnitab veel kord, et igapäev on ilma igasuguse vahetegevuseta õigus otsida ja kasutada tagakiusamise eest varjupaika teistes riikides, samuti õigus oma kodumaale tagasi pöörduda. Sellega seoses rõhutab maailmakonverents inimõiguste ülddeklaratsiooni, 1951. aasta pagulasseisundi konventsiooni, selle 1967. aasta protokollide ning piirkondlike instrumentide tähtsust. Inimõiguste maailmakonverents tänab riike, kes jätkavad oma territooriumil suure hulga pagulaste vastuvõtmist, ning ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ametit oma ülesandele pühendumise eest. Samuti tänab maailmakonverents Palestiina pagulasi Lähis-Idas toetavat ÜRO abiorganisatsiooni.

Inimõiguste maailmakonverents tunnistab, et inimõiguste jämedad rikkumised, muu hulgas relvakonfliktide käigus, on üks inimeste ümberasustamist põhjustavatest arvukatest ja keerulistest teguritest.

Inimõiguste maailmakonverents tunnistab, et arvestades ülemaailmse pagulaskriisi keerukust ja vastavalt ÜRO põhikirjale, asjakohastele rahvusvahelistele instrumentidele ja rahvusvahelisele solidaarsusele ning koormuse jagamise vaimus on vaja rahvusvahelise üldsuse kõikehõlmavat lähemisviisi asjaomaste riikide ja organisatsioonidega tehtavas koordineerimis- ja koostöös, pidades silmas ÜRO pagulaste ülemvoliniku mandaati. Selle hulka peaksid kuuluma strateegiate väljatöötamine

pagulaste ja muude ümberasustatud isikute liikumise algpõhjuste ja tagajärgedega tegelemiseks, hädaolukorraks valmisoleku ja sellele reageerimise mehhanismide tugevdamine, efektiivse kaitse ja abi osutamine, pidades silmas naiste ja laste erivajadusi, samuti püsivate lahenduste leidmine, eelkõige väärrika ja ohutu vabatahtliku repatrieerimise kui eelistatud lahenduse kaudu, kaasa arvatud rahvusvahelistel pagulaskonverentsidel vastu võetud lahendused. Inimõiguste maailmakonverents rõhutab riikide vastutust ja eelkõige päritoluriikidega seotud vastutust.

Kõikehõlmava lähenemisviisi valguses rõhutab inimõiguste maailmakonverents, kui tähtis on pöörata eritählepanu, sealhulgas valitsustevaheliste ja humanitaarabiorganisatsioonide kaudu, ning leida kestvad lahendused riigi sees ümberasustatud isikutega seotud küsimustele, sealhulgas nende vabatahtlik ja ohutu tagasipöördumine ning rehabilitatsioon.

Vastavalt ÜRO põhikirjale ja humanitaarõiguse põhimõtetele rõhutab inimõiguste maailmakonverents ka kõigi loodus- ja inimtegevusest tingitud katastroofide ohvritele humanitaarabi andmise tähtsust ja vajadust.

24. Väga tähtsaks tuleb pidada haavatavaks muudetud rühmadesse kuuluvate isikute, sealhulgas võõrtöötajate inimõiguste edendamist ja kaitset, nende diskrimineerimise kõigi vormide kaotamist ning olemasolevate inimõiguste instrumentide tugevdamist ja tõhusamat rakendamist. Riikidel on kohustus võtta kasutusele ja säilitada riiklikul tasandil piisavad meetmed eelkõige hariduse, tervishoiu ja sotsiaalabi valdkonnas, et edendada ja kaitsta

haavatavatesse elanikkonnarühmadesse kuuluvate isikute õigusi ning tagada nende isikute osalus, kes on huvitatud oma probleemidele lahenduse leidmisest.

25. Inimõiguste maailmakonverents kinnitab, et äärmine vaesus ja sotsiaalne tõrjutus kujutavad endast inimväärkuse rikkumist ning et on vaja astuda kiiresti samme, mõistmaks paremini äärmist vaesust ja selle põhjusi, sealhulgas arenguprobleemiga seotud põhjusi, et edendada kõige vaesemate inimõigusi, kaotada äärmine vaesus ja sotsiaalne tõrjutus ning edendada võimalusi nautida sotsiaalse progressi vilju. On väga oluline, et riigid toetaksid kõige vaesemate inimeste osalemist otsuste tegemise protsessis selles kogukonnas, kus nad elavad, inimõiguste edendamisel ja äärmise vaesuse vastu võitlemisel.

26. Inimõiguste maailmakonverents tervitab inimõiguste instrumentide kodifitseerimise dünamiilises ja arenevas protsessis tehtud edusamme ning kutsub üles inimõiguste lepingute üldisele ratifitseerimisele. Kõiki riike julgustatakse nende rahvusvaheliste instrumentidega ühinema; samuti julgustatakse riike võimaluste piires hoiduma reservatsioonide tegemisest.

27. Kõik riigid peaksid tagama tõhusa õiguskaitsevahendite raamistiku inimõiguste rikkumiste heastamiseks. Õigusemõistmine, sealhulgas rahvusvaheliste inimõiguste instrumentide nõuetega täielikus kooskõlas olevad õiguskaitse- ja prokuratuuriasutused ning eelkõige sõltumatud kohtud ja juristkond, on väga olulised inimõiguste täielikuks ja mittediskrimineerivaks teostamiseks ning möö-

dapääsmatud demokraatlikeks protsessideks ja säästvaks arenguks. Sellest lähtuvalt tuleks õigusemõistmise eest vastutavatele institutsioonidele tagada piisav rahastus ning rahvusvaheline üldsus peaks osutama suuremas ulatuses nii tehnilist kui ka rahalist abi. ÜRO-l on kohustus tugeva ja sõltumatu õigusemõistmise tagamiseks esmajärjekorras kasutusele võtta nõustamisteenuseid pakkuvad eriprogrammid.

28. Inimõiguste maailmakonverents väljendab nõrdimust inimõiguste massiliste rikkumiste pärast eriti sõjaolukordades aset leidva genotsiidi, etnilise puhastuse ja naiste süstemaatilise vägistamise vormis, mis põhjustavad pagulaste ja ümberasutatud isikute massilist väljarännet. Mõistes sügavalt hukka niisugused koletud teod, kordab maailmakonverents üleskutset karistada niisuguste kuritegude toimepanijaid ja lõpetada nimetatud tegevused viivitamatult.

29. Inimõiguste maailmakonverents väljendab tõsist muret kõikjal maailmas jätkuvate inimõiguste rikkumiste pärast, millega eiratakse rahvusvaheliste inimõiguste instrumentide ja rahvusvahelise humanitaarõiguse standardeid, ning ohvrite jaoks piisavate ja tõhusate õiguskaitsevahendite puudumise pärast.

Inimõiguste maailmakonverents on sügavalt mures relvakonfliktide ajal aset leidvate inimõiguste rikkumiste pärast, mis puudutavad tsiviilelanikkonda ning eelkõige naisi, lapsi, eakaid ja puuetega inimesi. Seetõttu kutsub konverents üles riike ja kõiki relvakonfliktide osapooli järgima rangelt rahvusvahelist humanitaarõigust, nagu on sätestatud 1949. aasta

Genfi konventsioonides ning muudes rahvusvahelise õiguse normides ja põhimõtetes, ning inimõiguste kaitse miinimumstandardeid, nagu on sätestatud rahvusvahelistes konventsioonides.

Inimõiguste maailmakonverents kinnitab veel kord ohvrite õigust saada abi humanitaarabiorganisatsioonidelt, nagu on sätestatud 1949. aasta Genfi konventsioonides ja muudes asjakohastes rahvusvahelise humanitaarõiguse instrumentides, ning nõuab nimetatud abile ohutut ja õigeaegset juurdepääsu.

30. Inimõiguste maailmakonverents väljendab samuti nõrdimust selle üle, et jämedad ja süstemaatilised rikkumised ning kõigi inimõiguste täielikku teostamist tõsiselt takistavad olukorrad jätkuvad endiselt maailma eri piirkondades, ja mõistab selle hukka. Nende rikkumiste ja takistuste hulka kuuluvad lisaks piinamisele ja julmale, ebainimlikule või inimväärlikust alandavale kohtlemisele ja karistamisele veel kiirhukkamised ja meelevaldsed hukkamised, kadumised, meelevaldsed kinnipidamised, rassismi kõik vormid, rassiline diskrimineerimine ja apartheid, võõrvõimu okupatsioon ja domineerimine, ksenofoobia, vaesus, nälg ning muud majanduslikest, sotsiaalsetest ja kultuurilistest õigustest ilmajätmine, usuline sallimatus, terrorism, naiste diskrimineerimine ja õigusrikluse puudumine.

31. Inimõiguste maailmakonverents kutsub riike üles hoiduma mis tahes ühepoolsetest meetmetest, mis on vastuolus rahvusvahelise õigusega ja ÜRO põhikirjaga ning mis takistavad riikidevahelisi kaubandussuhteid ega võimalda täielikult teostada inimõiguste ülddeklaratsioonis ja rahvusvahelis-

tes inimõiguste instrumentides sätestatud inimõigusi, eelkõige igaühe õigust elatustasemele, millest piisab tema terviseks ja heaoluks, mille hulka kuuluvad toit ja arstiabi, eluase ja vajalikud sotsiaalteenused. Inimõiguste maailmakonverents kinnitab, et toitu ei tohiks kasutada poliitilise surve avaldamise vahendina.

32. Inimõiguste maailmakonverents kinnitab veel kord, kui tähtis on tagada inimõiguste küsimuste käsitlemise universaalsus, objektiivsus ja mitteseektiivsus.

33. Inimõiguste maailmakonverents kinnitab veel kord, et vastavalt inimõiguste ülddeklaratsioonis, majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste rahvusvahelises paktis ning muudes rahvusvahelistes inimõiguste instrumentides sätestatule on riikidel kohustus tagada, et haridus on suunatud inimõiguste ja põhivabaduste austamise tugevdamisele. Inimõiguste maailmakonverents rõhutab inimõiguste õppeaine haridusprogrammidesse lisamise tähtsust ja kutsub riike üles seda tegema. Haridus peaks edendama mõistmist, sallivust, rahu ja sõbralikke suhteid rahvaste ning kõigi rassi- ja usurühmade vahel ning toetama ÜRO tegevuste arendamist nende eesmärkide saavutamise nimel. Seetõttu on inimõigustealasel haridusel ja sellekohase korrektse – nii teoreetilise kui ka praktilise – teabe levitamisel oluline roll inimõiguste austamise edendamisel kõigi üksikisikute suhtes, tegemata vahet rassi, soo, keele või usu alusel, ning see tuleks lõimida hariduspoliitikasse nii riiklikul kui ka rahvusvahelisel tasandil. Inimõiguste maailmakonverents nendib, et nende eesmärkide viivitamatut täitmist võivad takistada ressursside nappus ja institutsioonilised puudujäägid.

34. Tuleks teha suuremaid jõupingutusi, et aidata riikidel, kes seda paluvad, luua tingimused, mis võimaldavad igal üksikisikul teostada universaalseid inimõigusi ja põhivabadusi. Valitsusi, ÜRO süsteemi ja muid mitmepoolseid organisatsioone kannustatakse eraldama märkimisväärselt rohkem ressursse programmidele, mille eesmärk on riigisestse õigusaktide, riiklike institutsioonide ja nendega seotud, õigusriiki ja demokraatiat tagavate taristute loomine ja tugevdamine, valimisabi, inimõigustealase teadlikkuse suurendamine koolitamise, õpetamise ja hariduse kaudu, rahva osalus ja kodanikuühiskond.

ÜRO Inimõiguste Keskuse nõustamisteenuste ja tehnilise koostöö programmid tuleks muuta tugevaks, tõhusamaks ja läbipaistvamaks, nii et need annaksid olulise panuse inimõiguste austamise parandamisse. Riike kutsutakse üles nendesse programmidesse rohkem panustama nii suuremate eraldiste taotlemise kaudu ÜRO korralisest eelarvest kui ka vabatahtlike maksete kaudu.

35. Inimõiguste edendamise ja kaitse nimel tehtava ÜRO tegevuse täielik ja tulemuslik elluviimine peab kajastama inimõigustele ÜRO põhikirjas omistatud suurt tähtsust ja ÜRO inimõigustealasele tegevusele esitatud nõudeid, vastavalt liikmesriikide poolt antud mandaadile. Selle eesmärgi saavutamiseks tuleks ÜRO inimõigustealase tegevuse tarbeks eraldada rohkem ressursse.

36. Inimõiguste maailmakonverents kinnitab veel kord inimõiguste kaitse ja edendamise riiklike asutuste olulist ja konstruktiivset rolli, eelkõige pädevate asutuste nõustamisel, nende rolli inimõiguste rikkumiste heastamisel, inimõigustealase

teabe levitamisel ja inimõigustealases hariduses. Inimõiguste maailmakonverents julgustab riiklike asutuste loomist ja tugevdamist, võttes arvesse „Riiklike asutuste staatust käsitlevaid põhimõtteid“ ja tunnistades, et igal riigil on õigus valida raamistik, mis sobib kõige paremini tema konkreetsete vajadustega riiklikul tasandil.

37. Inimõiguste edendamisel ja kaitsel on põhjanev roll piirkondlikel kokkulepetel. Need peaksid tugevdama rahvusvahelistes inimõiguste instrumentides sisalduvaid universaalseid inimõigusstandardeid ja nende kaitset. Inimõiguste maailmakonverents toetab nende kokkulepete tugevdamise ja tõhustamise nimel tehtavaid jõupingutusi, rõhutades samal ajal koostöö tähtsust ÜROga selles valdkonnas.

Inimõiguste maailmakonverents kordab vajadust kaaluda võimalust sõlmida inimõiguste edendamiseks ja kaitseks piirkondlikud ja allpiirkondlikud kokkulepped seal, kus neid veel ei ole.

38. Inimõiguste maailmakonverents tunnistab vabaühenduste olulist rolli kõigi inimõiguste edendamisel ning humanitaartegevuses riiklikul, piirkondlikul ja rahvusvahelisel tasandil. Inimõiguste maailmakonverents hindab nende panust üldsuse inimõigustega seotud teadlikkuse suurendamise, hariduse ja koolituse andmise ning uurimistöö tegemisse, samuti kõigi inimõiguste ja põhivabaduste edendamisse ja kaitsesse. Tunnistades, et ehkki standardiloo eest vastutavad peamiselt riigid, hindab konverents ka vabaühenduste panust sellesse protsessi. Sellega seoses rõhutab inimõiguste maailmakonverents valitsuste ja vabaühen-

duste vahelise jätkuva dialoogi ja koostöö tähtsust. Inimõigusi tegelikult edendavatel vabaühendustel ja nende liikmetel peaksid olema inimõiguste ülddeklaratsioonis tunnustatud õigused ja vabadused ning neid peaks kaitsma riigisisene õigus. Neid õigusi ja vabadusi ei või teostada vastuolus ÜRO eesmärkide ja põhimõtetega. Vabaühendused peaksid saama oma inimõigustealast tegevust riigisisese õiguse ja inimõiguste ülddeklaratsiooni raames vabalt ja takistamatult läbi viia.

39. Inimõiguste maailmakonverents, rõhutades objektiivse, vastutustundliku ja erapooletu inimõigusi ja humanitaarküsimusi puudutava teabe tähtsust, toetab suuremat panust meedialt, kelle vabadus ja kaitse peaksid olema tagatud riigisiseses õigusraamistikus.

II

A. Inimõiguste valdkonna parem koordineerimine ÜRO süsteemis

1. Inimõiguste maailmakonverents soovib inimõiguste ja põhivabaduste toetamiseks ÜRO süsteemi tegevust paremini koordineerida. Selle eesmärgi saavutamiseks kannustab inimõiguste maailmakonverents kõiki ÜRO organeid, asutusi ja eriasutusi, kelle tegevus on seotud inimõigustega, tegema koostööd oma tegevuse tugevdamiseks, ratsionaalsemaks muutmiseks ja ühtlustamiseks, võttes arvesse vajadust vältida asjatut dubleerimist. Samuti soovib inimõiguste maailmakonverents ÜRO peasekretärile, et asjaomaste ÜRO asutuste ja eriasutuste kõrged ametnikud peaksid oma iga-aastaselt kohtumisel lisaks tegevuse koordineerimisele hindama ka strateegiate ja poliitikate mõju inimõiguste teostamisele.

2. Lisaks sellele kutsub inimõiguste maailmakonverents üles ka piirkondlikke organisatsioone ning juhtivaid rahvusvahelisi ja piirkondlikke finantseerimis- ja arenguasutusi hindama oma meetmete ja programmide mõju inimõiguste teostamisele.

3. Inimõiguste maailmakonverents tunnistab, et asjaomastel ÜRO süsteemi eriasutustel, asutustel ja institutsioonidel ning muudel asjaomastel valitsustevahelistel organisatsioonidel, kelle tegevus on seotud inimõigustega, on elutähtis roll oma mandaadi piires inimõigusstandardite

sõnastamisel, edendamisel ja rakendamisel ning nad peaksid oma pädevusvaldkondades arvesse võtma inimõiguste maailmakonverentsi tulemusi.

4. Inimõiguste maailmakonverents soovib tungivalt teha kooskõlastatud jõupingutusi, soodustamaks ja hõlbustamaks ÜRO süsteemi raames üldise aktsepteerimise eesmärgil vastu võetud rahvusvaheliste inimõiguste lepingute ja protokollide ratifitseerimist, nendega ühinemist ja nende üleminekut õigusjärgluse alusel. ÜRO peasekretär peaks lepingu järelevalveorganitega konsulteerides kaaluma dialoogi alustamist riikidega, kes ei ole nende inimõiguste lepingutega ühinenud, et teha kindlaks takistused ja leida viisid nende ületamiseks.

5. Inimõiguste maailmakonverents kutsub riike üles kaaluma rahvusvaheliste inimõiguste instrumentide suhtes tehtavate reservatsioonide ulatuse piiramist, sõnastama iga reservatsiooni nii täpselt ja kitsalt kui võimalik, tagama, et ükski reservatsioon ei oleks vastuolus asjaomase lepingu eesmärgi ja ülesandega, ning vaatama reservatsioone korrapäraselt läbi eesmärgiga need tagasi võtta.

6. Inimõiguste maailmakonverents, tunnistades vajadust säilitada kooskõla olemasolevate rahvusvaheliste standardite kõrge kvaliteediga ja vältida inimõiguste instrumentide liigset vohamist, kinnitab veel kord ÜRO Peaassamblee 4. detsembri 1986. aasta resolutsioonis 41/120 sisalduvaid uute rahvusvaheliste instrumentide väljatöötamise suuniseid ning kutsub üles ÜRO inimõiguste asutusi neid suuniseid uute rahvusvahe-

liste standardite väljatöötamise kaalumisel silmas pidama, konsulteerima inimõiguste lepingute järelevalveorganitega uute standardite koostamise vajalikkuse üle ning taotlema sekretariaadilt uute kavandatud instrumentide tehnilise analüüsi läbiviimist.

7. Inimõiguste maailmakonverents soovib määrata vajaduse korral ÜRO piirkondlikesse büroodesse inimõiguste ametnikud, kes levitaksid teavet ning pakuksid koolitusi ja muud tehnilist abi inimõiguste valdkonnas, kui seda paluvad asjassepuutuvad liikmesriigid. Rahvusvahelistele avalikele teenistujatele, kes määratakse inimõigustega seotud tööle, tuleks korraldada inimõigustealast koolitust.

8. Inimõiguste maailmakonverents tervitab ÜRO Inimõiguste Komisjoni erakorraliste istungjärkude kokkukutsumist kui positiivset algatust ning soovib ÜRO süsteemi asjaomastel organitel kaaluda ka muid viise, kuidas reageerida jämedatele inimõiguste rikkumistele.

Ressursid

9. Inimõiguste maailmakonverents, olles mures ÜRO Inimõiguste Keskuse tegevuse ning selle elluviimiseks olemasolevate inim-, rahaliste ja muude ressursside kasvava ebakõla pärast ning pidades silmas muude ÜRO oluliste programmide jaoks vajaminevaid ressursse, palub ÜRO peasekretäri ja ÜRO Peaassambleel astuda viivitamatult samme, et suurendada märkimisväärselt

vahendeid inimõiguste programmi tarbeks ÜRO olemasolevast eelarvest ja edaspidistest korralistest eelarvetest ning teha kiiresti samme suuremate eelarveväliste vahendite leidmiseks.

10. Selles raamistikus tuleks eraldada suurem osa korralisest eelarvest otse ÜRO Inimõiguste Keskusele selle enda kulude katmiseks ja kõigi muude ÜRO Inimõiguste Keskuse poolt kantavate, sealhulgas ÜRO inimõiguste asutustega seotud kulude katmiseks. Mahukamat eelarvet tuleks toetada keskuse tehnilise koostöö projektide vabatahtlikust rahastamisest; inimõiguste maailmakonverents kutsub üles panustama heldelt olemasolevatesse usaldusfondidesse.

11. Inimõiguste maailmakonverents palub ÜRO peasekretäri ja ÜRO Peaassambleel eraldada ÜRO Inimõiguste Keskusele piisavalt inim-, rahalisi ja muid ressursse, et keskusel oleks võimalik oma tegevust tulemuslikult, tõhusalt ja kiiresti läbi viia.

12. Inimõiguste maailmakonverents, nentides vajadust tagada, et valitsustevaheliste asutuste volituste kohase inimõigustealase tegevuse läbiviimiseks on olemas inim- ja rahalised ressursid, kannustab ÜRO peasekretäri, vastavalt ÜRO põhikirja artiklile 101, ja liikmesriike võtma kasutusele ühtne lähenemisviis, tagamaks, et sekretariaadile eraldatakse ressursid, mis vastavad laienenud volitustele. Inimõiguste maailmakonverents kutsub ÜRO peasekretäri üles kaaluma, kas programmi eelarvetsükli menetlusi oleks vajalik või kasulik kohandada, et tagada liikmesriikide volituste kohase inimõigustealase tegevuse õigeaegne ja tulemuslik elluviimine.

ÜRO Inimõiguste Keskus

13. Inimõiguste maailmakonverents rõhutab ÜRO Inimõiguste Keskuse tugevdamise tähtsust.

14. ÜRO Inimõiguste Keskusel peaks olema oluline roll inimõigustega seotud küsimuste koordineerimisel kogu süsteemis. Keskus saab seda keskset rolli kõige paremini täita siis, kui tal on võimalik teha igakülgset koostööd teiste ÜRO asutuste ja organitega. ÜRO Inimõiguste Keskuse koordineeriv roll tähendab ka, et tugevdada tuleb ÜRO Inimõiguste Keskuse New Yorgi bürood.

15. ÜRO Inimõiguste Keskusele tuleks tagada valdkonna- ja riigiraportöörade, ekspertide, tööruhmade ja lepingute järelevalveorganite süsteemi tarbeks piisavad vahendid. Keskuse soovitude järelmeetmed peaksid olema ÜRO Inimõiguste Komisjoni prioriteetseks aruteluteemaks.

16. ÜRO Inimõiguste Keskusel peaks olema inimõiguste edendamisel suurem roll. Seda rolli võiks kujundada liikmesriikidega tehtava koostöö ning nõustamisteenuste ja tehnilise abi laiendatud programmi kaudu. Olemasolevaid vabatahtlike fonde tuleb sel eesmärgil märkimisväärselt suurendada ning neid tuleks hallata tõhusamalt ja koordineeritumalt. Kõigis tegevustes tuleks järgida rangeid ja läbipaistvaid projektijuhtimise reegleid ning perioodiliselt tuleks läbi viia regulaarseid programmi- ja projekti hindamisi. Selleks tuleks nimetatud hindamiste tulemusi ja muud asjakohast teavet regulaarselt avaldada. Eelkõige peaks keskus korraldama vähemalt kord

aastas teabekohtumisi, mis on avatud kõigile liikmesriikidele ja organisatsioonidele, kes on otseselt kaasatud nimetatud projektidesse ja programmidesse.

ÜRO inimõiguste mehhanismi kohandamine ja tugevdamine, sealhulgas ÜRO inimõiguste ülemvoliniku ametikoha loomise küsimus

17. Inimõiguste maailmakonverents tunnistab ÜRO inimõiguste mehhanismi pideva kohandamise vajadust inimõiguste edendamise ja kaitse praegustele ja tulevastele vajadustele, nagu need kajastuvad käesolevas deklaratsioonis ning lähtudes tasakaalustatud ja säästvast arengust kõigi inimeste huvides. Eeskätt peaksid ÜRO inimõiguste organid parandama koordineerimist, tõhusust ja tulemuslikkust.

18. Inimõiguste maailmakonverents soovib ÜRO Peaassambleele, et kui ta analüüsib oma 48. istungjärgul konverentsi aruannet, peaks ta alustama prioriteetsest küsimusest luua inimõiguste ülemvoliniku ametikoht kõigi inimõiguste edendamise ja kaitse huvides.

B. Võrdsus, väarikus ja sallivus

1. Rassism, rassiline diskrimineerimine, ksenofoobia ja sallimatuse muud vormid

19. Inimõiguste maailmakonverents peab rassismi ja rassilise diskrimineerimise, eelkõige nende institutsionaliseeritud vormide, nagu apartheid või rassilise üleoleku või eristamise doktriinist tulenevad vormid või rassismi tänapäevased vormid ja ilmingud, kaotamist üheks rahvusvahelise üldsuse ja ülemaailmse inimõiguste edendamisprogrammi esmaseks eesmärgiks. ÜRO organid ja asutused peaksid suurendama oma jõupingutusi, et viia ellu rassismi ja rassilise diskrimineerimise vastu võitlemise kolmanda aastakümnega seotud tegevuskava ning järgnevad sama eesmärgiga mandaadid. Inimõiguste maailmakonverents kutsub rahvusvahelist üldsust tungivalt üles panustama heldelt rassismi ja rassilise diskrimineerimise vastu võitlemise aastakümne programmi usaldusfondi.

20. Inimõiguste maailmakonverents kannustab kõiki valitsusi võtma viivitamatult meetmeid ja töötama välja jõuline poliitika rassismi, ksenofoobia ja nendega seotud sallimatuse kõigi vormide ja ilmingute ennetamiseks ja nende vastu võitlemiseks, kehtestades vajaduse korral asjakohased õigusaktid, sealhulgas karistusmeetmed, ja luues nimetatud nähtuste vastu võitlemiseks riiklikud institutsioonid.

21. Inimõiguste maailmakonverents tervitab

ÜRO Inimõiguste Komisjoni otsust määrata ametisse rassismi, rassilise diskrimineerimise, ksenofoobia ja nendega seotud sallimatuse tänapäevaste vormidega tegelev eriraportöör. Inimõiguste maailmakonverents kutsub samuti üles rassilise diskrimineerimise kõigi vormide kõrvaldamise rahvusvahelise konventsiooni kõiki osalisriike kaaluma deklaratsiooni tegemist konventsiooni artikli 14 alusel.

22. Inimõiguste maailmakonverents kutsub kõiki valitsusi üles võtma kõiki asjakohaseid meetmeid, järgides oma rahvusvahelisi kohustusi ja võttes vajalikul viisil arvesse oma õigussüsteeme, et astuda vastu usul või veendumustel põhinevale sallimatusele ja sellega seotud vägivaldale, sealhulgas naisi diskrimineerivatele teguviisidele ja pühapaikade rüvetamisele, tunnistades, et igal üksikisikul on õigus mõtte-, südametunnistuse-, väljendus- ja usuvabadusele. Samuti kutsub konverents kõiki riike üles rakendama usul ja veendumustel põhineva sallimatuse ja diskrimineerimise kõigi vormide kaotamise deklaratsiooni sätteid.

23. Inimõiguste maailmakonverents rõhutab, et kõik isikud, kes panevad toime või lubavad teistel toime panna etnilise puhastusega seotud kuritegusid, vastutavad nende inimõiguste rikkumiste eest isiklikult ning et rahvusvaheline üldsus peaks tegema igakülgseid jõupingutusi, et tuua nende rikkumiste eest õiguslikult vastutavad isikud kohtu ette.

24. Inimõiguste maailmakonverents kutsub kõiki riike üles võtma viivitamatult nii eraldi kui ka ühiselt meetmeid etnilise puhastuse vastu võitle-

miseks, et see kiiresti lõpetada. Etnilise puhastuse koletute tegude ohvritel on õigus asjakohastele ja tõhusatele õiguskaitsevahenditele.

2. Rahvus- või etniliste, usuliste ja keeleliste vähemuste hulka kuuluvad isikud

25. Inimõiguste maailmakonverents kutsub üles ÜRO Inimõiguste Komisjoni uurima viise ja vahendeid, millega efektiivselt edendada ja kaitsta vähemuste hulka kuuluvate isikute õigusi, nagu on sätestatud rahvus- või etniliste, usuliste ja keeleliste vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste deklaratsioonis. Sellest lähtuvalt kutsub inimõiguste maailmakonverents ÜRO Inimõiguste Keskust üles osutama asjassepuutuvate valitsuste palvel ning nõustamisteenuste ja tehnilise abi programmi raames kvalifitseeritud eksperdiabi vähemusi ja inimõigusi ning vaidluste ärahoidmist ja lahendamist puudutavates küsimustes, et olla abiks olemasolevates või võimalikes vähemustega seotud olukordades.

26. Inimõiguste maailmakonverents kannustab riike ja rahvusvahelist üldsust edendama ja kaitsma rahvus- või etniliste, usuliste ja keeleliste vähemuste hulka kuuluvate isikute õigusi vastavalt rahvus- või etniliste, usuliste ja keeleliste vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste deklaratsioonile.

27. Asjakohastel juhtudel võetavate meetmete hulka peaks kuuluma kaasaaitamine nende isikute täielikule osalemisele ühiskonna kõigis

poliitilise, majandus-, sotsiaal-, usu- ja kultuurielu aspektides ning oma riigi majanduslikus progressis ja arengus.

Põlisrahvad

28. Inimõiguste maailmakonverents kutsub üles diskrimineerimise ennetamise ja vähemuste kaitse allkomisjoni põlisrahvaste töörühma viima oma 11. istungil lõpule põlisrahvaste õiguste deklaratsiooni koostamine.

29. Inimõiguste maailmakonverents soovib ÜRO Inimõiguste Komisjonil kaaluda põlisrahvaste õiguste deklaratsiooni koostamise lõpuleviimisel põlisrahvaste töörühma mandaadi uuendamist ja kaasajastamist.

30. Inimõiguste maailmakonverents soovib samuti, et ÜRO süsteemi nõustamisteenuste ja tehnilise abi programmid vastaksid positiivselt riikide abitaotlustele, millest tuleneks otsene kasu põlisrahvastele. Inimõiguste maailmakonverents soovib ka, et ÜRO Inimõiguste Keskusele eraldataks piisavalt inim- ja rahalisi ressursse keskuse tegevuse tugevdamise üldises raamistikus, nagu ette nähtud käesolevas dokumendis.

31. Inimõiguste maailmakonverents kannustab riike tagama põlisrahvaste täielik ja vaba osalemine kõigis ühiskonnaelu aspektides ja eelkõige neid puudutavates küsimustes.

32. Inimõiguste maailmakonverents soovib ÜRO Peaassambleel välja kuulutada rahvusvaheline maailma põlisrahvaste aastakümme, mis

algaks jaanuaris 1994 ja mille hulka kuuluksid tegevusele orienteeritud programmid, mille üle otsustatakse koos põlisrahvastega. Sellel eesmärgil tuleks asutada asjakohane vabatahtlik usaldusfond. Selle aastakümne raames tuleks kaaluda alalise põlisrahvaste foorumi loomist ÜRO süsteemis.

Võõrtöötajad

33. Inimõiguste maailmakonverents kannustab kõiki riike tagama kõigi võõrtöötajate ja nende pereliikmete inimõiguste kaitse.

34. Inimõiguste maailmakonverents peab eriti tähtsaks, et luuakse võõrtöötajate ja ülejäänud ühiskonna vahelist suuremat harmooniat ja sallivust toetavad tingimused riigis, kus nad elavad.

35. Inimõiguste maailmakonverents kutsub riike üles kaaluma võimalust allkirjastada ja ratifitseerida nii kiiresti kui võimalik kõigi võõrtöötajate ja nende pereliikmete õiguste kaitse rahvusvaheline konventsioon.

3. Naiste võrdne staatus ja inimõigused

36. Inimõiguste maailmakonverents nõuab, et naised saaksid teostada kõiki inimõigusi täielikult ja võrdselt ning et see oleks valitsuste ja ÜRO prioriteet. Inimõiguste maailmakonverents rõhutab ka, kui tähtis on lõimida naised arengu-

protsessi, samuti nende täielik osalemine arenguprotsessis nii selle elluviijate kui ka kasusaajateks, ning kordab naiste säästvasse ja õiglasesse arengusse kaasamise ülemaailmses tegevuskavas seatud eesmärgi, mis on sätestatud Rio keskkonna- ja arengudeklaratsioonis ning ÜRO keskkonna- ja arengukonverentsil (3.–14. juuni 1992, Rio de Janeiro, Brasiilia) vastu võetud 21. päevakorrapunkti 24. peatükis.

37. Naiste võrdne staatus ja naiste inimõigused peaksid olema lõimitud ÜRO süsteemiülese tegevuse peavoolu. Neid küsimusi tuleks regulaarselt ja süstemaatiliselt käsitleda kõigis ÜRO asutustes ja mehhanismides. Eelkõige tuleks astuda samme koostöö suurendamiseks ning eesmärkide ja sihtide tihedama lõimimise edendamiseks naiste staatuse komisjoni, inimõiguste komisjoni, naistevastase diskrimineerimise kaotamise* komitee, naiste arengufondi, arenguprogrammi ja muude ÜRO asutuste vahel. Sellega seoses tuleks tugevdada koostööd ja koordineerimist ÜRO Inimõiguste Keskuse ja naiste olukorra parandamise eksperdirühma vahel.

38. Eelkõige rõhutab inimõiguste maailmakonverents, et on tähtis teha tööd järgmiste eesmärkide nimel: naistevastase vägivalla kaotamine avalikus ja eraelus; seksuaalse ahistamise, ekspluateerimise ja naistega kauplemise kõigi vormide kaotamine; sooliste eelarvamuste kaotamine õigusemõistmises; naiste õiguste ning teatavate tavade ja kommete, kultuuriliste eelarvamuste ja usuäärmusluse kahjustava mõju vahel tekkida võivate konfliktide väljajuurimine. Inimõiguste maailmakonverents kutsub üles ÜRO Peaassamb-

* likvideerimise (tõlk.)

leed võtma vastu naistevastase vägivalda deklaratsiooni kavand ja kannustab riike vastavalt selle sätetele võitlema naistevastase vägivalda vastu. Naiste inimõiguste rikkumised relvakonfliktides on rahvusvaheliste inimõiguste ja humanitaarõiguse aluspõhimõtete rikkumised. Kõik sedalaadi rikkumised, eelkõige mõrv, süstemaatiline vägistamine, seksuaalorjus ja sundrasedus, nõuavad iseäranis tulemuslikke vastumeetmeid.

39. Inimõiguste maailmakonverents kutsub üles naiste diskrimineerimise kõigi – nii varjatud kui ka avalike – vormide kaotamisele. ÜRO peaks toetama naiste diskrimineerimise kõigi vormide kaotamise* konventsiooni ratifitseerimist kõigi riikide poolt aastaks 2000. Tuleks toetada viiside ja vahendite leidmist konventsiooni suhtes tehtud iseäranis suure hulga reservatsioonide vähendamiseks. Muu hulgas peaks konventsiooni suhtes tehtud reservatsioonide läbivaatamist jätkama naistevastase diskrimineerimise kaotamise* komitee. Riike kannustatakse võtma tagasi reservatsioonid, mis on vastuolus konventsiooni eesmärgi ja ülesandega või mis on muul viisil vastuolus rahvusvahelise lepinguõigusega.

40. Lepingu järelevalveorganid peaksid levitama vajalikku teavet, et võimaldada naistel tulemuslikumalt ära kasutada olemasolevaid raudusmenetlusi püüdlustes täieliku ja võrdse inimõiguste teostamise ja mittediskrimineerimise poole. Samuti tuleks kasutusele võtta uued menetlused, mis toetaksid naiste võrdsuse ja naiste inimõiguste praktilist elluviimist. Naiste staatuse komisjon ja naistevastase diskrimineerimise kaotamise komitee peaksid kiiresti analüüsima võimalust keh-

testada petitsiooniõigus naiste diskrimineerimise kõigi vormide kaotamise konventsiooni fakultatiivprotokolli koostamise kaudu. Inimõiguste maailmakonverents tervitab ÜRO Inimõiguste Komisjoni 50. istungjärgul vastu võetud otsust kaaluda naistevastase vägivalda küsimustega tegeleva eriraportööri ametisse määramist.

41. Inimõiguste maailmakonverents tunnustab, et on oluline, et naised võiksid kogu oma eluea jooksul nautida parimat füüsilist ja vaimset tervist. Naiste maailmakonverentsi ja naiste diskrimineerimise kõigi vormide kaotamise konventsiooni, samuti Teherani 1968. aasta proklamatsiooni kontekstis kinnitab inimõiguste maailmakonverents veel kord, lähtudes naiste ja meeste võrdsusest, naise õigust kättesaadavale ja asjakohasele tervishoiuteenusele ning võimalikult mitmekülgsetele pereplaneerimisteenustele, samuti võrdsele juurdepääsule haridusele kõigil tasanditel.

42. Lepingu järelevalveorganite arutelud ja järeldused peaksid hõlmama naiste staatust ja naiste inimõigusi, tuginedes soospetsiifilistele andmetele. Riike tuleks kannustada esitama oma aruannetes lepingu järelevalveorganitele teavet naiste õigusliku ja tegeliku olukorra kohta. Inimõiguste maailmakonverents nendib rahuloluga, et ÜRO Inimõiguste Komisjon võttis oma 49. istungjärgul vastu 8. märtsi 1993. aasta resolutsiooni 1993/46, milles märgib, et ka inimõigustega tegelevaid raportööre ja töörühmi tuleks kannustada seda tegema. Samuti peaks samme astuma naiste olukorra parandamise eksperdirühm koostöös teiste ÜRO asutustega, eeskätt ÜRO Inimõiguste Keskusega, tagamaks, et ÜRO

* likvideerimise (tõlk.)

inimõigustealases tegevuses käsitletakse regulaarselt naiste inimõiguste rikkumisi, sealhulgas soopõhist väärkohtlemist. Julgustada tuleks ÜRO inimõiguste kaitse ja humanitaarabiga tegelevate töötajate koolitamist, et aidata neil tunda ära konkreetset naistega seotud inimõiguste rikkumisi ja neid käsitleda ning teha oma tööd sooliste eelarvamusteta.

43. Inimõiguste maailmakonverents kannustab valitsusi ning piirkondlikke ja rahvusvahelisi organisatsioone hõlbustama naiste juurdepääsu otsustusõiguslikele ametikohtadele ja nende suuremat osalemist otsuste tegemise protsessis. Maailmakonverents julgustab ÜRO sekretariaati tegema edasisi samme naiste ametisse nimetamisel ja edutamisel vastavalt ÜRO põhikirjale ning muid ÜRO pea- ja abiasutusi tagama naiste osalemine võrdsetel tingimustel.

44. Inimõiguste maailmakonverents tervitab naiste maailmakonverentsi korraldamist 1995. aastal Pekingis ja nõuab, et naiste inimõigused oleksid naiste maailmakonverentsi aruteludes tähtsal kohal vastavalt naiste maailmakonverentsi prioriteetsetele teemadele, milleks on võrdsus, areng ja rahu.

4. Lapse õigused

45. Inimõiguste maailmakonverents kordab põhimõtet „First Call for Children“ (lapsed esmajärjekorras) ning seoses sellega rõhutab suurte riiklike ja rahvusvaheliste organisatsioonide, eel-

kõige ÜRO Lastefondi jõupingutuste olulisust lapse ellujäämise, kaitse, arengu ja osalemise õiguste austamise edendamisel.

46. Tuleks võtta meetmeid, et saavutada lapse õiguste konventsiooni ratifitseerimine kõigi riikide poolt 1995. aastaks ning lasteteemalisel ülemaailmsel tippkohtumisel vastu võetud laste ellujäämise, kaitse ja arengu ülemaailmse deklaratsiooni ning tegevuskava allkirjastamine kõigi riikide poolt, ning nende tulemuslik rakendamine. Inimõiguste maailmakonverents kannustab riike võtma tagasi lapse õiguste konventsiooni suhtes tehtud reservatsioonid, mis on vastuolus konventsiooni eesmärgi ja ülesandega või muul viisil vastuolus rahvusvahelise lepinguõigusega.

47. Inimõiguste maailmakonverents kannustab kõiki rahvaid võtma meetmeid, kasutades selleks maksimaalselt nende käsutuses olevaid ressursse, et saavutada rahvusvahelises koostöös ülemaailmse tippkohtumise tegevuskava eesmärgid. Maailmakonverents kutsub riike üles lõimima lapse õiguste konventsioon oma riiklikku tegevuskavasse. Neis riiklikes tegevuskavades ja rahvusvaheliste jõupingutuste toel tuleks eriliseks prioriteediks seada imikute ja emade suremuse vähendamine, alatoitluse ja kirjaoskamatus vähendamine ning ohutu joogivee ja põhihariduse kättesaadavaks tegemine. Kui selleks on vajadus, tuleks koostada riiklikud tegevuskavad, võitlemaks looduskatastroofidest ja relvakonfliktidest tulenevate laastavate hädaolukordade vastu ning äärmises vaesuses elavate laste samavõrd tõsise probleemi vastu.

48. Inimõiguste maailmakonverents kannustab kõiki riike tegelema rahvusvahelise koostöö

kaudu eriti raskes olukorras olevate laste terava probleemiga. Laste eksploateerimise ja väärkohtlemise vastu tuleks aktiivselt võidelda, tegeledes muu hulgas nende algpõhjustega. On vaja tõhusaid meetmeid vastasündinud tütarlaste tapmise, lapstööjõu kahjustava kasutamise, laste ja elundite müümise, lasteprostitutsiooni, lasteporno ja muude seksuaalse väärkohtlemise vormide vastu võitlemiseks.

49. Inimõiguste maailmakonverents toetab tütarlaste inimõiguste tõhusa kaitse ja edendamise tagamiseks võetud ÜRO ja selle eriasutuste kõiki meetmeid. Inimõiguste maailmakonverents kutsub riike üles tunnistama kehtetuks olemasolevad seadused ja reeglid ning kõrvaldama tütarlapsi diskrimineerivad ja kahjustavad tavad ja kombad.

50. Inimõiguste maailmakonverents toetab kindlalt ettepanekut, et ÜRO peasekretär algataks uuringu laste kaitse parandamisvõimaluste kohta relvakonfliktides. Tuleks rakendada humanitaarnorme ja võtta meetmeid, et kaitsta lapsi sõjapiirkondades ja hõlbustada nende abistamist. Meetmete hulka peaks kuuluma laste kaitse kõigi sõjarelvade ja eriti jalaväevastaste miinide valimatu kasutamise eest. Kiiremas korras tuleb tegelda sõjast traumeeritud laste järelravi ja rehabilitatsiooni vajadusega. Konverents kutsub üles ÜRO Lapse Õiguste Komiteed uurima relvajõududesse värbamise vanuse alampiiri tõstmise küsimust.

51. Inimõiguste maailmakonverents soovib ÜRO süsteemi kõigil asjaomastel organitel ja mehhanismidel ning eriasutuste järelevalveasutustel vastavalt oma mandaadile regulaarselt läbi vaa-

data ja jälgida inimõiguste ja laste olukorraga seotud küsimusi.

52. Inimõiguste maailmakonverents tunnustab vabaühenduste olulist rolli kõigi inimõiguste instrumentide ja eelkõige lapse õiguste konventsiooni tulemuslikul rakendamisel.

53. Inimõiguste maailmakonverents soovib, et ÜRO Lapse Õiguste Komiteel oleks ÜRO Inimõiguste Keskuse abiga võimalik täita kiiresti ja tulemuslikult oma mandaati, eriti võttes arvesse ratifitseerimise enneolematut ulatust ja sellele järgnevat riigiaruannete esitamist.

5. Kaitse piinamise eest

54. Inimõiguste maailmakonverents tervitab piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärlikust alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni ratifitseerimist paljude liikmesriikide poolt ja julgustab kõiki teisi liikmesriike seda kiiresti ratifitseerima.

55. Inimõiguste maailmakonverents rõhutab, et üks kõige kohutavamaid inimväärlikuse rikkumisi on piinamine, mille tagajärjed hävitavad väärlikuse ning kahjustavad ohvrite võimet jätkata oma elu ja tegevust.

56. Inimõiguste maailmakonverents kinnitab veel kord, et kaitse piinamise eest on inimõigusi käsitleva õiguse ja rahvusvahelise humanitaarõiguse kohaselt õigus, mida tuleb kaitsta igas olu-

korras, sealhulgas riigisiseste või rahvusvaheliste rahutuste või relvakonfliktide ajal.

57. Seetõttu kutsub inimõiguste maailmakonverents kõiki riike üles tegema viivitamatult lõpp piinamisele ning juurima selle kurjuse ilmingu igaveseks välja inimõiguste ülddeklaratsiooni ja asjaomaste konventsioonide täieliku rakendamise ning vajaduse korral olemasolevate mehhanismide tugevdamise teel. Inimõiguste maailmakonverents kutsub kõiki riike üles tegema igakülgset koostööd piinamisküsimusi käsitleva erireportööriga tema mandaadi täitmisel.

58. Eritähelepanu tuleks pöörata sellele, et üleüldiselt järgitaks ja rakendataks tulemuslikult ÜRO Peaassamblee poolt vastu võetud meditsiinieetika põhimõtteid seoses tervishoiutöötajate, eelkõige arstide ülesannetega vangide ja kinni peetavate kaitsmisel piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikut alandava kohtlemise ja karistamise eest.

59. Inimõiguste maailmakonverents rõhutab edasiste konkreetsete sammude olulisust ÜRO raames eesmärgiga anda abi piinamisohvritele ja tagada tõhusamad õiguskaitsevahendid nende füüsiliseks, psühholoogiliseks ja sotsiaalseks rehabiliteerimiseks. Selle eesmärgi täitmiseks vajalike ressursside andmine tuleks seada tähtsaimaks prioriteediks muu hulgas lisamaksete tegemise kaudu ÜRO vabatahtlikku fondi piinamisohvrite toetamiseks.

60. Riigid peaksid tühistama õigusaktid, mille tulemusel on karistamatud inimõiguste tõsiseid

rikkumisi, nagu piinamine, toime panevad isikud ja võtma nad niisuguste rikkumiste eest vastutusele, luues sellega kindla aluse õigusriiklusele.

61. Inimõiguste maailmakonverents kinnitab veel kord, et piinamise väljajuurimiseks tehtavad jõupingutused peaksid keskenduma eelkõige selle ärahoidmisele, ning kutsub seetõttu üles peatselt vastu võtma piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikut alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni fakultatiivprotokoll, mille eesmärk on luua kinnipidamiskohtade regulaarsete külastuste ennetav süsteem.

Sunnitud kadumised

62. Inimõiguste maailmakonverents, tervitades kõigi isikute kaitset sunnitud kadunuks jäämise eest käsitleva deklaratsiooni vastuvõtmist ÜRO Peaassamblee poolt, kutsub kõiki riike üles võtma tõhusaid seadusandlikke, halduslikke, kohtulikke või muid meetmeid, et hoida ära ja lõpetada sunnitud kadumised ning nende eest karistada. Inimõiguste maailmakonverents kinnitab veel kord, et kõigil riikidel on kohustus mis tahes olukorras, kui on alust arvata, et nende jurisdiktsiooni all oleval territooriumil on toimunud sunnitud kadunuks jäämine, läbi viia uurimine ja kui väited leiavad kinnitust, võtta selle toimepanijad vastutusele.

6. Puuetega inimeste õigused

63. Inimõiguste maailmakonverents kinnitab veel kord, et kõik inimõigused ja põhivabadused on universaalsed ning seega tingimusteta kohaldatavad ka puuetega inimeste suhtes. Kõik inimesed sünnivad võrdsetena ning neil on ühesugused õigused elule ja heaolule, haridusele ja tööle, iseseisvale elule ning aktiivsele osalemisele kõigis ühiskonnaelu aspektides. Seetõttu on puuetega inimese mis tahes otsene diskrimineerimine või muu negatiivne diskrimineeriv kohtlemine tema õiguste rikkumine. Inimõiguste maailmakonverents kutsub üles valitsusi võtma vajaduse korral vastu või kohandama õigusakte, et tagada puuetega inimestele juurdepääs neile ja muudele õigustele.

64. Puuetega inimeste koht on kõikjal. Puuetega inimestele tuleks tagada võrdsed võimalused, kaotades kõik sotsiaalselt tingitud tõkked, olgu need füüsilised, rahalised, sotsiaalsed või psühholoogilised, mis välistavad täieliku osalemise ühiskonnas või piiravad seda.

65. Meenutades ÜRO Peaassamblee 37. istungjärgul vastu võetud puuetega inimesi puudutavat ülemaailmset tegevuskava, kutsub inimõiguste maailmakonverents üles ÜRO Peaassambleed ning ÜRO Majandus- ja Sotsiaalnõukogu oma 1993. aasta kohtumistel vastu võtma puuetega inimestele võrdsete võimaluste loomise standardeeskirjade kavand.

C. Inimõigustealane koostöö, areng ja inimõiguste tugevdamine

66. Inimõiguste maailmakonverents soovib seada prioriteediks riiklikud ja rahvusvahelised meetmed, mis edendavad demokraatiat, arengut ja inimõigusi.

67. Erilist rõhku tuleks panna meetmetele, mis aitavad tugevdada ja luua inimõigustega seotud institutsioone, tugevdada pluralistlikku kodanikuühiskonda ja haavatavaks muudetud rühmade kaitset. Selles kontekstis on eriti oluline abi, mida osutatakse valitsuste palvel vabade ja õiglase valimiste korraldamiseks, sealhulgas abi seoses valimiste inimõigustega seotud aspektidega ja avalikkuse valimistest teavitamisega. Sama tähtis on abi, mida osutatakse eesmärgiga tugevdada õigusriiklust, edendada väljendusvabadust ja õigusemõistmist ning toetada rahva tegelikku ja tõhusat osalemist otsuste tegemise protsessides.

68. Inimõiguste maailmakonverents rõhutab vajadust tugevdada ÜRO Inimõiguste Keskuse nõustamisteenuste ja tehnilise abiga seotud tegevust. Keskus peaks osutama riikidele nende palvel abi seoses konkreetsete inimõigusküsimustega, sealhulgas inimõigusi käsitlevatest lepingutest tulenevate aruannete koostamisel, ning inimõiguste edendamise ja kaitse ühtsete ja kõikehõlmavate tegevuskavade rakendamisel. Nende programmide osaks peaks olema inimõiguste ja demokraatia kaitsega tegelevate institutsioonide tugevdamine, inimõiguste õiguskaitse, ametnike

ja teiste isikute koolitamine, laiapõhjaline haridus ja üldsuse teavitustegevus eesmärgiga edendada austust inimõiguste vastu.

69. Inimõiguste maailmakonverents soovib tungivalt luua ÜRO raames kõikehõlmav programm, et aidata riikidel rajada ja tugevdada asjakohaseid riiklikke struktuure, mis mõjutavad otseselt inimõiguste üldist järgimist ja õigusriikluse säilimist. Seda programmi peaks koordineerima ÜRO Inimõiguste Keskus ning selle raames peaks olema võimalik huvitatud valitsuste palvel osutada tehnilist ja rahalist abi riiklikele projektidele kinnipidamis- ja karistusasutuste reformimisel, inimõigustega tegelevate juristide, kohtunike ja julgeolekujõudude harimisel ja koolitamisel ning muudes tegevusvaldkondades, mis on olulised õigusriigi tõhusaks toimimiseks. Programmi raames tuleks võimaldada riikidele abi inimõiguste edendamise ja kaitse tegevuskavade rakendamiseks.

70. Inimõiguste maailmakonverents palub ÜRO peasekretäril esitada ÜRO Peaassambleele ettepanekud kavandatava programmi loomise, struktuuri, toimimiskorra ja rahastamise võimaluste kohta.

71. Inimõiguste maailmakonverents soovib kõigil riikidel kaaluda, kas nad soovivad koostada riiklikku tegevuskava, milles määratakse kindlaks sammud, millega riik saaks parandada inimõiguste edendamist ja kaitset.

72. Inimõiguste maailmakonverents kinnitab veel kord, et arenguõiguse deklaratsioonis sätestatud universaalne ja võõrandamatu õigus arengule tuleb rakendada ja teostada. Sellega

seoses tervitab inimõiguste maailmakonverents arenguõigusega tegeleva temaatilise töörühma ametisse määramist ÜRO Inimõiguste Komisjoni poolt ning kutsub töörühma üles viivitamatult sõnastama, konsulteerides ja koostöös ÜRO teiste organite ja asutustega, peatselt ÜRO Peasambleele esitamiseks terviklikud ja tulemuslikud meetmed arenguõiguse deklaratsiooni rakendamise ja elluviimise takistuste kõrvaldamiseks ning anda soovitusel viiside ja vahendite kohta, mille abil kõik riigid saaksid arenguõigust teostada.

73. Inimõiguste maailmakonverents soovib, et arengu ja/või inimõiguste valdkonnas tegutsevatele vabaühendustele ja muudel rohujuuretasandi organisatsioonidel peaks olema võimalik mängida olulist osa riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil arenguõigusega seotud aruteludes, tegevustes ja selle rakendamises ning osaleda koostöös valitsustega arengukoostöö kõigis asjaomastes aspektides.

74. Inimõiguste maailmakonverents kutsub valitsusi, pädevaid asutusi ja institutsioone üles suurendama märkimisväärselt vahendeid, millega ehitatakse üles hästi toimivad õigussüsteemid, mis suudavad kaitsta inimõigusi, samuti selles valdkonnas tegutsevatele riiklikele asutustele eraldatavaid vahendeid. Arengukoostöö valdkonnas tegutsevad isikud peaksid silmas pidama, et arengu, demokraatia ja inimõiguste vahel on vastastikku tugevdav seos. Koostöö peaks põhinema dialoogil ja läbipaistvusel. Inimõiguste maailmakonverents kutsub samuti üles looma terviklikke programme, sealhulgas ressursipanku, mis sisaldavad teavet ja andmeid töötajate kohta, kellel on

õigusriigi ja demokraatlike institutsioonide tugevdamist puudutavad eksperditeadmised.

75. Inimõiguste maailmakonverents julgustab ÜRO Inimõiguste Komisjoni koostöös majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste komiteega jätkama majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste rahvusvahelise pakti fakultatiivprotokollide küsimuse analüüsimist.

76. Inimõiguste maailmakonverents soovib ÜRO Inimõiguste Keskuse nõustamisteenuste ja tehnilise abi programmide raames suuremate vahendite eraldamist inimõiguste edendamise ja kaitse piirkondlike kokkulepete tugevdamiseks või sõlmimiseks. Riike julgustatakse taotlema abi piirkondlikeks ja allpiirkondlikeks töötubadeks, seminarideks ja teabevahetusüritusteks, mille eesmärk on tugevdada inimõiguste edendamise ja kaitse piirkondlike kokkuleppeid kooskõlas rahvusvahelistes inimõiguste instrumentides sisalduvate universaalsete inimõigustandarditega.

77. Inimõiguste maailmakonverents toetab kõiki ÜRO ja selle asjaomaste eriasutuste meetmeid, mille eesmärk on tagada ametiühingute õiguste tõhus edendamine ja kaitse, nagu on sätestatud majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste rahvusvahelises paktis ja muudes asjaomastes rahvusvahelistes instrumentides. Maailmakonverents kutsub üles kõiki riike täitma täielikult rahvusvahelistes instrumentides sisalduvaid sellega seotud kohustusi.

D. Inimõigustealane haridus

78. Inimõiguste maailmakonverents peab väga oluliseks inimõigustealast haridust, koolitust ja üldsuse teavitamist kogukondadevaheliste stabiilsete ja harmooniliste suhete edendamiseks ja saavutamiseks ning vastastikuse mõistmise, sallivuse ja rahu soodustamiseks.

79. Riikide eesmärk peaks olema kirjaoskamatus kaotamine ning nad peaksid kujundama hariduse viisil, mis tagaks isiksuse igakülgse arengu ning suurendaks inimõiguste ja põhivabaduste austamist. Inimõiguste maailmakonverents kutsub kõiki riike ja institutsioone üles kaasama inimõigused, humanitaarõiguse, demokraatia ja õigusriikluse õppeainetena kõigi ametlike kui ka mitteametlike õppeasutuste õppekavadesse.

80. Inimõigustealane haridus peaks hõlmama rahu, demokraatiat, arengut ja sotsiaalset õiglust, nagu on sätestatud rahvusvahelistes ja piirkondlikes inimõiguste instrumentides, et jõuda ühise arusaama ja teadlikkuseni eesmärgiga tugevdada üleüldist pühendumist inimõigustele.

81. Võttes arvesse ÜRO Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsiooni inimõiguste- ja demokraatiaalase hariduse rahvusvahelisel kongressil märtsis 1993 vastu võetud inimõiguste- ja demokraatiaalase hariduse ülemaailmset tegevuskava ning muid inimõiguste instrumente, soovitab inimõiguste maailmakonverents riikidel välja töötada spetsiaalsed programmid ja strateegiad, et tagada inimõigustealase hariduse võimalikult

laialdane andmine ja üldsuse teavitamine, võttes eelkõige arvesse naiste inimõigustega seotud vajadusi.

82. Valitsused peaksid valitsustevaheliste organisatsioonide, riiklike asutuste ja vabaühenduste abiga edendama suuremat teadlikkust inimõiguste ja vastastikuse sallivuse kohta. Inimõiguste maailmakonverents rõhutab ÜRO poolt läbi viidava üldsuse inimõigustest teavitamise ülemaailmse kampaania tugevdamise tähtsust. Nad peaksid algatama ja toetama inimõigustealase hariduse andmist ning tegema selle valdkonna kohta üldsuse hulgas tulemuslikku teavitustööd. ÜRO süsteemi nõustamisteenuste ja tehnilise abi programmid peaksid suutma viivitamatult vastata riikide inimõiguslaste haridus- ja koolitusüritustega seotud taotlustele, samuti taotlustele, mis puudutavad eriharidust seoses rahvusvahelistes inimõiguste instrumentides ja humanitaarõiguses sisalduvate standardite ning nende kohaldamisega erirühmade suhtes, nagu sõjaväelased, õiguskaitsetöötajad, politsei ja tervishoiutöötajad. Kaaluda tuleks ÜRO inimõigustealase hariduse aastakümne väljakuulutamist nende haridusürituste edendamiseks, toetamiseks ja suunamiseks.

E. Rakendamine ja järelvalve meetodid

83. Inimõiguste maailmakonverents kannustab valitsusi võtma üle rahvusvahelistes inimõiguste instrumentides sisalduvad standardid riigisisestesse õigusaktidesse ja tugevdama riiklikke struktuure, asutusi ja ühiskondlikke organeid, millel on osa inimõiguste edendamisel ja tagamisel.

84. Inimõiguste maailmakonverents soovib tugevdada ÜRO tegevusi ja programme, et vastata abitaotlustele riikidelt, kes soovivad rajada või tugevdada oma riiklikke inimõiguste edendamise ja kaitse asutusi.

85. Inimõiguste maailmakonverents kutsub samuti üles tugevdama inimõiguste edendamise ja kaitsega tegelevate riiklike institutsioonide koostööd, eelkõige teabe- ja kogemuste vahetuse kaudu, samuti koostööd piirkondlike organisatsioonide ja ÜROga.

86. Sellega seoses soovib inimõiguste maailmakonverents tungivalt, et inimõiguste edendamise ja kaitse riiklike asutuste esindajad kutsuksid ÜRO Inimõiguste Keskuse egiidi all kokku korralisi kohtumisi, et uurida nende mehhanismide tõhustamise viise ja vahendeid ning jagada kogemusi.

87. Inimõiguste maailmakonverents soovib inimõiguste lepingute järelvalveorganitel, järelvalveorganite esimeeste koosolekul ja osalisriikide koosolekul jätkata sammude astumist arvukate aruandlusnõuete ja asjaomastest inimõiguste kon-

ventsioonidest tulenevate riiklike aruannete koostamise suuniste koordineerimiseks ning uurida ettepanekut, mille kohaselt ühe üldise aruande esitamine riigi võetud lepinguliste kohustuste kohta muudaks need menetlused tõhusamaks ja mõjusamaks.

88. Inimõiguste maailmakonverents soovib rahvusvaheliste inimõiguste instrumentide osalisriikidel, ÜRO Peaassambleel ning ÜRO Majandus- ja Sotsiaalnõukogul kaaluda olemasolevate inimõiguste lepingute järelvalveorganite ning mitmesuguste temaatiliste mehhanismide ja menetluste analüüsimist eesmärgiga edendada suuremat tõhusust ja tulemuslikkust mitmesuguste asutuste, mehhanismide ja menetluste parema koordineerimise kaudu, võttes arvesse vajadust vältida nende mandaatide ja ülesannete asjatut dubleerimist ja kattumist.

89. Inimõiguste maailmakonverents soovib jätkata tööd lepingute järelvalveorganite toimimise, sealhulgas järelvalveülesannete tõhustamiseks, võttes arvesse selle kohta tehtud arvukaid ettepanekuid, eelkõige lepingute järelvalveorganite endi ja lepingute järelvalveorganite esimeeste koosolekul tehtud ettepanekuid. Samuti tuleks toetada ÜRO Lapse Õiguste Komitee rakendatavat terviklikku riiklikku lähenemisviisi.

90. Inimõiguste maailmakonverents soovib inimõiguste lepingute osalisriikidel kaaluda kõigi olemasolevate vabatahtlike suhtlusviiside aktsepteerimist.

91. Inimõiguste maailmakonverents jälgib murelikult inimõiguste rikkumiste toimepanijate karistamatuse küsimust ning toetab ÜRO Inimõiguste Komisjoni ning diskrimineerimise ennetamise ja vähemuste kaitse allkomisjoni jõupingutusi uurida selle küsimuse kõiki aspekte.

92. Inimõiguste maailmakonverents soovib ÜRO Inimõiguste Komisjonil uurida olemasolevate inimõiguste instrumentide parema rakendamise võimalust rahvusvahelisel ja riiklikul tasandil ning kutsub üles ÜRO Rahvusvahelise Õiguse Komisjoni jätkama Rahvusvahelise Kriminaalkohtuga seotud tööd.

93. Inimõiguste maailmakonverents kutsub üles riike, kes seda veel teinud ei ole, ühinema 12. augusti 1949. aasta Genfi konventsioonide ja nende protokollidega ning võtma nende täielikuks rakendamiseks kõik asjakohased riiklikud meetmed, sealhulgas seadusandlikud meetmed.

94. Inimõiguste maailmakonverents soovib kiiresti lõpetada ja vastu võtta üksikisikute, rühmituste ja ühiskondlike organisatsioonide õigust ja vastutust edendada ja kaitsta üldtunnustatud inimõigusi ja põhivabadusi käsitleva deklaratsiooni kavand.

95. Inimõiguste maailmakonverents rõhutab, et on oluline säilitada ja tugevdada ÜRO Inimõiguste Komisjoni ning diskrimineerimise ennetamise ja vähemuste kaitse allkomisjoni erimenetluste, raportööride, esindajate, ekspertide ja töörühmade süsteemi, et neil oleks võimalik täita oma

mandaati kõigis riikides kogu maailmas, eraldades neile vajalikud inim- ja rahalised ressursid. Korralised kohtumised peaksid lubama nende menetluste ja mehhanismide tööd ühtlustada ja ratsionaalsemaks muuta. Kõiki riike kutsutakse üles tegema nende menetluste ja mehhanismidega seoses igakülgset koostööd.

96. Inimõiguste maailmakonverents soovib ÜRO-l vastavalt ÜRO põhikirja eesmärkidele ja põhimõtetele võtta endale aktiivsem roll inimõiguste edendamisel ja kaitsel kõigis relvakonfliktides rahvusvahelise humanitaarõiguse täieliku järgimise tagamisega.

97. Inimõiguste maailmakonverents, tunnistas inimeste õigusküsimuste olulist rolli ÜRO teatavate rahuvalveoperatsioonide suhtes kehtivas erikorras, soovib ÜRO peasekretäri koostöös ÜRO põhikirjaga arvesse võtta ÜRO Inimõiguste Keskuse ja inimõiguste mehhanismide aruandlust, kogemust ja võimekust.

98. Et tugevdada majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste teostamist, tuleks uurida täiendavaid lähenemisi, näiteks võtta kasutusele näitajad, millega mõõta majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste rahvusvahelises paktis sätestatud õiguste teostamisel tehtud edusamme. Tuleb teha kooskõlastatud jõupingutusi, et tagada majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste tunnustamine riiklikul, piirkondlikul ja rahvusvahelisel tasandil.

F. Inimõiguste maailmakonverentsi järelmeetmed

99. Inimõiguste maailmakonverents soovitab ÜRO Peaassambleel, ÜRO Inimõiguste Komisjonil ning muudel ÜRO süsteemi inimõigustega seotud organitel ja allasutustel kaaluda viise ja vahendeid käesolevas deklaratsioonis sisalduvate soovitude täielikuks ja viivitamatuks rakendamiseks, sealhulgas võimalust kuulutada välja ÜRO inimõiguste aastakümme. Samuti soovitab inimõiguste maailmakonverents ÜRO Inimõiguste Komisjonil igal aastal läbi vaadata selle eesmärgi poole liikumisel tehtud edusammud.

100. Inimõiguste maailmakonverents palub ÜRO peasekretäril kutsuda inimõiguste ülddeklaratsiooni 50. aastapäeva puhul üles kõiki riike, kõiki ÜRO süsteemi inimõigustega seotud organeid ja allasutusi andma ÜRO peasekretärile aru käesoleva deklaratsiooni rakendamisel tehtud edusammude kohta ning esitama ÜRO Peaassambleele selle 53. istungjärgu ajal ÜRO Inimõiguste Komisjoni ning ÜRO Majandus- ja Sotsiaalnõukogu kaudu vastavasisuline aruanne. Samuti võivad ÜRO peasekretärile käesoleva deklaratsiooni rakendamisel tehtud edusammude kohta aruanded esitada inimõiguste kaitsega tegelevad piirkondlikud ja, kui see on asjakohane, riiklikud inimõiguste asutused ning vabaühendused. Eritähelepanu tuleks pöörata ÜRO süsteemi raames vastu võetud rahvusvaheliste inimõiguste lepingute ja protokollide kõigi riikide poolt ratifitseerimiseks tehtud edusammude hindamisele.